



Southeast Asia - HIV  
ATTC

# การอบรมเชิงปฏิบัติการ Online

เพื่อพัฒนาศักยภาพนักจัดการระบบและทีมสหวิชาชีพในการบำบัดฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติด  
(System Manager & Case Manager : SMCM)

## Lesson Plan #1 การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในสถานการณ์ COVID-19 New Normal

เรียนรู้การลดความวิตกกังวล ลดความแออัด เว้นระยะห่าง ลดเวลาเดินทางข้ามจังหวัดด้วยบริการให้คำปรึกษาพบแพทย์ทางไกลและจัดส่งยาทางไปรษณีย์โดยทีมสหวิชาชีพและผู้เกี่ยวข้องที่ยึดหลักสิทธิผู้ป่วยและความปลอดภัยเป็นสำคัญ ภายใต้มาตรการลดการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในสถานพยาบาลเฉพาะทางด้านยาและสารเสพติดซึ่งเป็นผู้เสี่ยงต่อการติดเชื้อได้ง่าย



น.อภิศักดิ์ วิทยานุกุลลักษณะ

Trainer: นพ. อภิศักดิ์ วิทยานุกุลลักษณะ รองผู้อำนวยการด้านการแพทย์ โรงพยาบาลรัฐบุรุษเชียงใหม่

Co-trainer: นพ. อภินันท์ อร่ามรัตน์ ผู้อำนวยการ SEA-HATTC คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

### Session synopsis

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดทั่วโลกและในประเทศไทยของไวรัส SARS-CoV-2 ที่ทำให้เกิดโรค COVID-19 ตั้งแต่ช่วงต้นปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดผลกระทบทางสาธารณสุขมากมายทั้งมิติการควบคุมป้องกันโรค การคัดกรอง การดูแลรักษา โดยที่ในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน อัตราการแพร่ระบาดสูงขึ้นในทุกภูมิภาคของประเทศและของโลก เนื่องจากยังไม่มีวัคซีนป้องกันและยารักษาโรคนี้ มาตรการการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคนี้ จึงเป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดที่ประเทศต่างๆ ประกาศใช้ ได้แก่ การให้ประชาชนกักตัวในที่พักอย่างเคร่งครัด การจำกัดการรวมกลุ่ม การเว้นระยะห่างทางร่างกายและสังคม การล้างมือประจำ การใส่หน้ากากอนามัย การตรวจคัดกรองการติดเชื้อ การกักกันผู้ติดเชื้อหรือผู้สัมผัส การจัดการสถานพยาบาลและระบบบริการเพื่อลดการแพร่เชื้อ การสวมชุดและอุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อสำหรับบุคลากรที่ต้องทำงานกับคน ศพ หรือวัสดุที่ติดเชื้อ มีการงด ลด เลื่อนการดูแลผู้ป่วยปกติกรณีที่ไม่จำเป็นเร่งด่วน เป็นต้น มาตรการเหล่านี้ ทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อผู้มีปัญหาเสพติดทั้งที่อยู่นอกหรือในระบบการบำบัดรักษา เช่น การเกิด withdrawal เพราะขาดยา/การรักษา การกลับไปเสพยาเพราะมีความเครียดกังวลจากมาตรการควบคุมโรค การเกิด comorbidity เพราะมีการพักการให้บริการบำบัดและลดอันตราย เอกอควบคุมการแพร่เชื้อ กระทรวงสาธารณสุข ที่มีหน่วยบริการตั้งแต่ระดับปฐมภูมิจนถึงตติยภูมิ และในกรมการแพทย์ที่มีหน่วยบริการเฉพาะทางที่เป็นศูนย์ความเป็นเลิศด้านต่างๆ ได้มีมาตรการการจัดเตรียมทรัพยากรและระบบเพื่อรองรับการดูแลรักษา ตามคาดการณ์สถิติทางระบาดวิทยากรณีจากพรรคต่างๆ หนึ่งในกระบวนการรองรับนอกจากมุ่งเน้นที่การเตรียมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาหน่วยคัดกรอง หน่วยส่งต่อ การดูแลผู้ต้องสงสัยติดเชื้อหรือผู้ติดเชื้อ ยังมีประเด็นหลักเพื่อการลดการแออัดในสถานพยาบาลทั้งผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยใน ในโรคต่างๆ มีการงด

ลด เลื่อนการดูแล หัตถการ การผ่าตัดผู้ป่วยปกติกรณีที่ไม่จำเป็นเร่งด่วน การให้การปรึกษาทางไกลผ่านนัด โดยแพทย์และการจัดส่งยาทางไปรษณีย์ ซึ่งได้รับการร่วมมืออย่างดีจากประชาชน ทำให้การเข้ารับบริการใน แผนกผู้ป่วยนอก ผู้ป่วยใน ภาพรวมลดเหลือเพียง 40-60% จากภาวะปกติในช่วงเวลาเดียวกัน ผู้ป่วยที่มีภาวะ COVID-19 มีอัตราการตายสูงในผู้สูงอายุ ผู้ที่มีโรคร่วม และมีอัตราการแพร่กระจายเชื้อได้สูงในกลุ่มที่ไม่มี อาการ (asymptomatic) กลุ่มที่มีอาการเล็กน้อย (mild) ซึ่งผู้ป่วยกลุ่มผู้ติดยาและสารเสพติด พบว่าเป็นกลุ่มเปราะบาง (vulnerability) ที่เป็นกลุ่มที่ยังมุ่งเน้นให้ความสำคัญไม่มาก

โรงพยาบาลรัฐวชิรพยาบาลเชียงใหม่ได้ปฏิบัติตามมาตรการแนวทางของกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข โดยยึดหลักการคัดกรอง การลดความแออัด การให้ความรู้และสร้างความรอบรู้ทางสุขภาพ (COVID-19 in Substance use disorder) มีการทบทวนองค์ความรู้ทางวิชาการ ( SAMSHA:USA) กฎหมายที่เกี่ยวข้องอาทิ พรบ.ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด 2545( ผู้ป่วยบังคับบำบัด) กฎหมายการครอบครอง การจำหน่าย การบริหารยากกลุ่มยาเสพติด(methadone) วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท( benzodiazepine) โดยการหารือไปยังคณะกรรมการอาหารและยา ส่งผลให้เกิดการปรับกระบวนการ เกณฑ์การดูแลผู้ป่วย ภายใต้หลักการ และเหตุผล ดังนี้

1. ผู้ป่วยยาเสพติดและแอลกอฮอล์ เป็นผู้ป่วยกลุ่มเปราะบางที่มีโอกาสน้อยในการเข้าถึงบริการสุขภาพ (accessibility, inequity, vulnerability)
2. ผู้ป่วยยาเสพติดและแอลกอฮอล์ โดยมากเป็นผู้ป่วยที่ขาดการควบคุมตนเอง (impulsivity, frontal lobe disinhibition ) และขาดการดูแลสุขอนามัยตนเอง (poor self-care)
3. มาตรการทางกฎหมายส่งเสริมให้มีการลดการเคลื่อนย้ายของประชาชน และเพิ่มระยะห่างระหว่างบุคคล อาจมีผลกระทบต่อการดูแลผู้ป่วยยาและสารเสพติดได้
4. ความแออัดและการรอคอยในการเข้ารับการรักษาที่นาน เนื่องจากพบว่าผู้ป่วยมีความรุนแรง มีการเสพยาบ่อยขึ้น จึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางมากขึ้น
5. คาดการณ์อันตรายต่อตนเอง และสังคมจากปัญหาหายาเสพติดที่เป็นผลกระทบตามมาจากสภาวะทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ทำให้มีความจำเป็นเร่งด่วนในการค้นหา การเร่งให้การดูแลดูแลต่อเนื่อง เพื่อนำผู้ป่วยเข้าระบบ และป้องกันไม่ทำให้ผู้ป่วยมีการติดที่รุนแรงมากขึ้น
6. ผลกระทบทางจิตใจจากผลของCOVID-19 ส่งผลให้เกิดการกลับไปใช้ซ้ำ การกำเริบ และพบว่ามีอาการเริ่มใช้มากขึ้น หากขาดการดูแลเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง

## Learning outcomes

1. (knowledge) ผู้เรียนเข้าใจประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการปรับปรุงการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในสถานการณ์ COVID-19 New Normal
2. (skill) ผู้เรียนสามารถวางแผนระบบการบำบัดยาเสพติดในสถานการณ์ COVID-19 new normal ได้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศได้
3. (attitude) ผู้เรียนมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อการดูแลผู้มีปัญหาหายาเสพติด ในสถานการณ์ COVID-19

## Session highlights (topics and learning formats)

รูปแบบการเรียนรู้  pre-recorded video  self-learning materials at [www.smcm-thailand.org](http://www.smcm-thailand.org)

- Highlight #1 โรคระบาด COVID-19 และผลกระทบต่อผู้ป่วยยาเสพติด
- Highlight #2 การจัดการผู้ป่วยยาเสพติดภายใต้สถานการณ์โรคระบาด COVID-19
- Highlight #3 กรณีตัวอย่าง

## Recommendations for further reading/related online learning resources

1. Worldometer. COVID-19 Coronavirus pandemic website. Available from:  
<https://www.worldometers.info/coronavirus/>
2. CDC, Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), Get the Facts About Coronavirus. Available from:  
<https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/index.html>.
3. CDC, Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), Alcohol and Substance Use. Available from:  
<https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/daily-life-coping/stress-coping/alcohol-use.html>
4. SAMHSA. Considerations for the Care and Treatment of Mental and Substance Use Disorders in the COVID-19 Epidemic. May 7, 2020. Available from:  
<https://www.samhsa.gov/sites/default/files/considerations-care-treatment-mental-substance-use-disorders-covid19.pdf>
5. SAMHSA. Leveraging Existing Health and Disease Management Programs to Provide Mental Health and Substance Use Disorder Resources During the COVID-19 Public Health Emergency (PHE). Available from: <https://www.cms.gov/CCIIO/Programs-and-Initiatives/Health-Insurance-Marketplaces/Downloads/Mental-Health-Substance-Use-Disorder-Resources-COVID-19.pdf>.
6. SAMHSA. COVID-19 and Opioid Treatment Programs. Available from:  
<https://www.samhsa.gov/sites/default/files/sample-otp-covid-19-faqs.pdf>.
7. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19): คำแนะนำสำหรับประชาชน. Available from: <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/introduction.php>.
8. กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. การเตรียมความพร้อมด้านการรักษาพยาบาลและป้องกันการติดเชื้อ COVID-19 ในโรงพยาบาล. Available from:  
[https://www.dms.go.th/backend//Content/Content\\_File/Bandner\\_\(Small\)/Attach/25630306094735A\\_M\\_PHEOC%20case%20mgt%205%20mar%202020%20present.pdf](https://www.dms.go.th/backend//Content/Content_File/Bandner_(Small)/Attach/25630306094735A_M_PHEOC%20case%20mgt%205%20mar%202020%20present.pdf).
9. กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางป้องกันและควบคุมการแพร่กระจายโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำหรับสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบควบคุมตัว ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ปี พ.ศ. 2545. 7 เมษายน 2563. Available from:  
[http://covid19.dms.go.th/Content/Select\\_Landing\\_page?contentId=49](http://covid19.dms.go.th/Content/Select_Landing_page?contentId=49).

10. กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางในการดูแลผู้ป่วยกลุ่มโอปิออยด์ในสถานการณ์ COVID-19. 14 เมษายน 2563. Available from:  
[http://covid19.dms.go.th/Content/Select\\_Landing\\_page?contentId=61](http://covid19.dms.go.th/Content/Select_Landing_page?contentId=61).
11. กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. สรุป แนวทางปฏิบัติการใช้สิทธิเบิกรักษาพยาบาล ของหน่วยงาน ในสังกัดกรมการแพทย์ ในสถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ( Coronavirus Disease 2019: COVID-19) เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงของผู้ป่วยนอกโรคเรื้อรังที่แพทย์นัดตรวจรักษา รักษา ต่อเนื่อง ลดการเดินทางมายังสถานพยาบาล ในสังกัดกรมการแพทย์. 16 เมษายน 2563.
12. กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. ข้อเสนอแนะสำหรับอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และทีมปฏิบัติการ ชุมชนในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัส COVID-19 และการดูแลช่วยเหลือ ผู้ติดบุหรี่ สุรา ยาเสพติดใน ชุมชน. 17 เมษายน 2563. Available from:  
[http://covid19.dms.go.th/Content/Select\\_Landing\\_page?contentId=62](http://covid19.dms.go.th/Content/Select_Landing_page?contentId=62).
13. อภิศักดิ์ วิทยานุกุลลักษณ์. สรุปผลการดำเนินงานการให้บริการปรึกษาแพทย์ทางไกลและการจัดส่งยาทาง ไปรษณีย์. โรงพยาบาลรัฐราษฎร์เชียงใหม่ เมษายน 2563.
14. แพทยสภา. แนวทางปฏิบัติการแพทย์ทางไกลหรือโทรเวช (telemedicine) และคลินิกออนไลน์. ราชกิจจานุเบกษา ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓.